

Голові Разової спеціалізованої вченої ради
7/24 Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського,
д-р наук з фізичного виховання та спорту,
професору Тимрук-Скоропад К.А.

Відгук

**офіційного опонента доктора наук з фізичного виховання та спорту,
професора Одинець Тетяни Євгенівни на дисертаційну роботу**

Орфіна Андрія Ярославовича

**на тему «Фізична терапія осіб працездатного віку хворих на ВІЛ / СНІД з
респіраторними ускладненнями та синдромом втоми», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії (PhD)
з галузі знань 22 Охорона здоров'я,
за спеціальністю 227 Терапія та реабілітація**

Актуальність теми. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я у світі зафіксовано понад 39 мільйонів людей, які живуть з ВІЛ. Завдяки доступності та ранньому початку антиретровірусної терапії, тривалість життя ВІЛ-інфікованих значно зростає. Це, своєю чергою, викликає нові виклики, пов'язані зі здоров'ям, які раніше були характерні лише для літніх людей, і часто потребує мультидисциплінарного підходу. Проте, незважаючи на велику кількість таких пацієнтів, на сьогоднішній день в Україні фізична терапія для ВІЛ-інфікованих, не включена до стандартних клінічних протоколів лікування ВІЛ/СНІДу.

Одним з найпоширеніших симптомів ВІЛ/СНІДу є синдром хронічної втоми, який значно впливає на якість життя пацієнтів, обмежуючи їхню здатність до фізичного функціонування та соціальної взаємодії. Для подолання цього симптому потрібні індивідуалізовані підходи, що включають як медичне лікування, так і психосоціальну підтримку.

У зв'язку з цим, важливим є розробка та впровадження реабілітаційних заходів, що враховують потреби ВІЛ-інфікованих пацієнтів працездатного віку. Такі програми можуть значно покращити якість життя пацієнтів та знизити негативні наслідки хвороби.

Враховуючи зазначене вище, слід вказати на своєчасність і актуальність наукового дослідження Орфіна Андрія Ярославовича.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри фізичної терапії та ерготерапії Львівського державного університету фізичної терапії імені Івана Боберського «Теоретико-методичні основи фізичної

реабілітації неповносправних з порушенням опорно-рухового апарату та дихальної системи» на 2016–2020 рр. та «Удосконалення підходів до фізичної терапії осіб, які мають або можуть зазнати обмеження функціонування».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність забезпечується адекватністю методів наукового дослідження; глибокому аналізу сучасних джерел (316 найменувань), репрезентативною вибіркою досліджуваних пацієнтів. На ступінь обґрунтованості також вказує і організація дослідження, яка сприяла одержанню достовірних даних, та коректне застосування методів математичної статистики. Обґрунтованість отриманих результатів базується на вірному методичному підході, використанні сучасних інформативних методів дослідження, залученні відповідних методів математичної статистики та ретельному аналізі фактичного матеріалу з достатньою для вірогідних висновків кількістю спостережень.

Отже, вище наведене дозволяє вважати отримані наукові положення та висновки обґрунтованими та вірогідними.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше:

- *вперше* обґрунтовано та розроблено програму фізичної терапії осіб працездатного віку з ВІЛ на стадії СНІДу з респіраторними ускладненнями та синдромом втоми спрямовану на поліпшення показників функціонального стану дихальної та серцево-судинної систем, зменшення прояву синдрому втоми, поліпшення якості життя та антропометричного профілю.
- *вперше* вивчено динаміку показників функціонального стану дихальної та серцево-судинної систем, проявів синдрому втоми, якості життя, антропометричного профілю, для українських пацієнтів з ВІЛ / СНІДом з респіраторними ускладненнями та синдромом втоми під впливом фізичної терапії;
- *поглиблено уявлення про* функціональний стан дихальної та серцево-судинної систем, антропометричний профіль, особливості проявів синдрому втоми, чинники, які впливають на прояви втоми та взаємозв'язок з показниками, які характеризують перебіг ВІЛ-інфекції у осіб працездатного віку з ВІЛ на стадії СНІДу з респіраторними ускладненнями та синдромом втоми;
- *поглиблено уявлення про* медичні, соціальні та особистісні бар'єри інтегрування фізичної терапії у процес надання медичної допомоги пацієнтам з ВІЛ на стадії СНІДу;
- *набули подальшого розвитку* зміст та організаційні підходи до освіти пацієнтів з ВІЛ та їх родичів / опікунів;
- *набула подальшого розвитку* інформація про доцільність та ефективність застосування фізичної терапії на первинному рівні надання медичної допомоги особам працездатного віку з ВІЛ на стадії СНІДу з

респіраторними ускладненнями та синдромом втоми.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні програми фізичної терапії осіб працездатного віку з ВІЛ на стадії СНІДу з респіраторними ускладненнями та синдромом втоми в практику роботи профільних установ та у навчальний процес Львівського державного університету фізичної культури ім. І. Боберського та Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. За темою дисертації опубліковано 18 наукових праць, з яких 6 статей – у спеціалізованих фахових виданнях України, що індексуються в міжнародних наукометричних базах, 1 стаття у періодичному виданні, включеному до наукометричної бази Scopus; 11 – у матеріалах профільних наукових конференцій.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Дисертація складається з анотації, вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 219 сторінок, список використаних джерел 316 найменувань, з них 289 – іноземних. Робота містить 21 таблицю та 8 рисунків.

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження і формулюється наукове завдання; вказується зв'язок дисертаційного дослідження з науковими планами, темами; розкривається науковий апарат дослідження: мета, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; визначаються наукова новизна, практична значущість; наводяться дані про апробацію та впровадження отриманих результатів, подано інформацію про публікації, структуру та зміст роботи.

У першому розділі подано проблемне поле фізичної терапії пацієнтів з ВІЛ-позитивним статусом на стадії СНІДУ, автором показано особливості ВІЛ-інфекції у світі та Україні на сучасному етапі епідемії, а також вплив ВІЛ / СНІД на функціонування.

У дисертації детально проаналізовано роботи відомих вітчизняних і зарубіжних вчених. Їхнє глибоке вивчення й аналіз дозволили автору роботи досягти такого рівня наукових узагальнень, який носить об'єктивний характер. Цінну складову частину роботи становить ретельно підібрана до дисертаційної роботи бібліографія. На даний момент відсутнє єдине бачення щодо дозування та тривалості використання фізичної терапії для ВІЛ-інфікованих пацієнтів. Також дискусійними залишаються питання про доцільність і ефективність застосування аеробних та анаеробних вправ, а також їх поєднання. Більшість досліджень проводилася на пацієнтах з ВІЛ без проявів СНІДу, тому проблема фізичної терапії для ВІЛ-інфікованих на стадії СНІДу залишається недостатньо вивченою.

Отже, виникає необхідність обґрунтувати та розробити програму фізичної терапії для осіб працездатного віку з ВІЛ на стадії СНІДу, які мають респіраторні ускладнення та синдром хронічної втоми.

У другому розділі окреслено методологічний апарат дослідження, характеристику досліджуваного контингенту та етапи наукового пошуку здобувача.

У третьому розділі автором подано результати антропометричних досліджень, якості життя та функціонального стану серцево-судинної та дихальної системи пацієнтів, що стало підставою для розробки експериментальної програми.

Отримані показники свідчили про перерозподіл жирових відкладень, з акцентом на накопичення жиру в області живота та стегон. Автором встановлено позитивну кореляцію між антропометричними показниками, рівнем вірусного навантаження та кількістю CD4+ Т-лімфоцитів. Раннє призначення антиретровірусної терапії та регулярне дозоване фізичне навантаження можуть позитивно впливати на фізичний стан людей, які живуть з ВІЛ на стадії СНІДу. Функціональний стан дихальної та серцево-судинної систем у ВІЛ-інфікованих на стадії СНІДу характеризувався дуже низькою функціональною здатністю та слабкою компенсаторною спроможністю, що було покладено в розробку експериментальної програми.

У четвертому розділі представлено експериментальну програму фізичної терапії осіб працездатного віку з ВІЛ на стадії СНІДУ з респіраторними ускладненнями та синдромом втоми і оцінка її ефективності. Розроблена програма фізичної терапії включала терапевтичні вправи, функціональне тренування, елементи ерготерапії та навчання пацієнтів і їхніх родин щодо харчування, створення безпечного середовища з точки зору психологічної підтримки, своєчасного отримання і прийому антиретровірусної терапії. Логіка і послідовність застосування методів визначалися особливостями фізіологічних процесів у пацієнтів з ВІЛ на стадії СНІДу.

Основні завдання програми фізичної терапії включали підвищення реабілітаційного потенціалу пацієнтів для виконання терапевтичних вправ та підтримки загальної рухової активності; збільшення сили та витривалості м'язів; покращення психоемоційного стану; профілактику респіраторних порушень; підвищення якості життя шляхом підтримання або збільшення незалежності пацієнта, його безпеки та благополуччя; покращення самопочуття та зменшення проявів втоми; покращення функціонального стану дихальної та серцево-судинної систем; стимулювання анаболічних процесів; збільшення м'язової маси та зменшення жирової маси.

Оцінка ефективності розробленої програми фізичної терапії показала, що тривалість життя ВІЛ-позитивних пацієнтів значно збільшилася завдяки

застосуванню терапевтичних вправ, навіть на стадії СНІДу. Використання фізичної терапії сприяло поліпшенню функціонального стану та якості життя ВІЛ-інфікованих пацієнтів, включаючи тих, хто перебуває на стадії СНІДу.

У п'ятому розділі узагальнено результати дисертаційного дослідження відповідно до поставлених завдань, показано відмінності отриманих результатів від відомих раніше. На основі виконання поставлених у роботі завдань і отриманих результатів автор формулює висновки, які узгоджуються з даними, наведеними в основних розділах роботи, і дозволяють судити про ступінь виконання поставлених завдань і досягнення мети роботи.

Оцінюючи в цілому позитивно роботу Орфіна Андрія Ярославовича, слід зауважити, що автору не вдалося уникнути певних недоліків у роботі, які переважно носять дискусійний характер:

1. Здобувачем не зазначено роль автора як співвиконавця тем «Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації неповносправних з порушенням опорно-рухового апарату та дихальної системи» та «Удосконалення підходів до фізичної терапії осіб, які мають або можуть зазнати обмеження функціонування».

2. В публікаціях, виконаних у співавторстві, нажаль не вказано особистий внесок автора.

3. Існує невідповідність між кількістю опублікованих праць здобувачем за темою дисертації (18 праць) та кількістю, задекларованої у вступі (20 праць).

4. В списку літературних джерел прослідковується відмінний спосіб оформлення посилань (частина оформлена згідно Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», а більшість за Vancouver style).

5. В другому розділі дисертаційної роботи відсутні посилання на таблиці 2.4 і 2.5, в яких представлені результати опитування пацієнтів та медичних працівників відповідно.

6. Дисертація набула б більшої значущості у разі детального обґрунтування засобів фізичної терапії, які застосовувалися у пацієнтів з урахуванням типу порушення функції зовнішнього дихання.

7. Потребують уточнення статистичні дані, представлені в таблиці 4.1, адже автором задекларовані вірогідні зміни індексу маси тіла в першій та другій дослідних групах пацієнтів, водночас рівень значущості зазначено як $\leq 0,5$.

8. Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» обов'язковим додатком до дисертації є відомості про апробацію результатів дисертації із зазначенням форми участі у конференції, що нажаль відсутні у дисертаційній роботі.

